

ЎЗБЕКИСТОНДА СОЛИҚ СИЁСАТИДАГИ ЎЗГАРИШЛАР ВА УЛАРНИНГ ИҚТИСОДИЁТГА ТАЪСИРИ

Ахмедова Дилноза Музаффаровна

Шарқ университети ўқитувчиси

orcid.org/0009-0006-8515-3197

dilnoza8500@gmail.com

Аннотация

Мазкур мақолада Ўзбекистон Республикасида 2026 йил учун белгиланган солиқ сиёсатидаги асосий ўзгаришлар таҳлил қилинган. Асосий солиқ ставкаларининг барқарор сақланиши, кичик бизнес ва якка тартибдаги тадбиркорлар учун соддалаштирилган солиқ механизмларининг жорий этилиши, электрон савдо субъектлари учун солиқ юкининг оширилиши ҳамда солиқ маъмурчилигининг рақамлаштирилиши иқтисодий самарадорлик нуқтаи назаридан баҳоланган, солиқ сиёсатидаги янгиланишларнинг иқтисодий мазмуни очиқ берилган. Солиқ муносабатларида рақамли технологияларни жорий этиш масалаларига алоҳида эътибор қаратилган. Таҳлил натижалари 2026 йил солиқ ислохотлари иқтисодий барқарорлик ва тадбиркорлик муҳитини яхшилашга ва давлат бюджети барқарорлигини таъминлашга қаратилганлигини кўрсатади.

Калит сўзлар: солиқ сиёсати, қўшилган қиймат солиғи, айланмадан олинадиган солиқ, тадбиркорлик, электрон савдо, рақамли иқтисодиёт

Кириш

Иқтисодий барқарорликни таъминлашда солиқ тизими давлат молия сиёсатида ҳал қилувчи ўрин тутadi ва иқтисодий жараёнларни тартибга солишнинг асосий воситаларидан бири ҳисобланади. Солиқ орқали давлат бюджети шакллантирилиб, ижтимоий-иқтисодий дастурларни молиялаштириш таъминланади. Ўзбекистонда сўнгги йилларда солиқ муносабатларини такомиллаштиришга қаратилган кенг кўламли чоратadbирлар амалга оширилмоқда. Айниқса, 2026 йилда жорий этилган солиқ соҳасидаги янгиланишлар илмий тадқиқотларда алоҳида таҳлил объектига айланган.

2026 йил учун солиқ сиёсати Ўзбекистон Республикаси Солиқ кодекси ҳамда Ўзбекистон Республикаси Президентининг давлат бюджети ва солиқ сиёсати параметрларига оид қарорларига мувофиқ ишлаб чиқилган {1;2}. Мазкур ҳужжатларга кўра, 2026 йилда Ўзбекистон Республикасида асосий солиқ ставкалари ўзгаришсиз сақланди. Хусусан, қўшилган қиймат солиғи 12 фоиз, фойда солиғи 15 фоиз, жисмоний шахслардан олинадиган даромад солиғи 12 фоиз, юридик шахсларнинг мол-мулкига солинадиган солиқ ставкаси 1,5 фоиз, қишлоқ хўжалигига мўлжалланган ерлар учун ер солиғи 0,95 фоиз, ижтимоий солиқ 12 фоиз (бюджет ташкилотлари учун 25 фоиз), айланмадан олинадиган солиқ 4 фоиз миқдорида қолдирилди. Жорий йилдан бошлаб яқка тартибдаги тадбиркорлар ва ўзини-ўзи банд қилган шахслар реализация қилган товарлари ҳамда кўрсатган хизматларидан тушган тушумларидан айланмадан олинадиган 1 фоизлик солиқ тўлаши белгиланди. Ўтган йилларда амалда бўлган айланма маблағи 100 миллионгача бўлган яқка тартибдаги тадбиркор тўлайдиган қатъий белгиланган солиқ турининг бекор қилиниши эса, солиқ ҳисоб-китобларини анча енгиллаштирди. Қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини реализация қилишда қўшилган қиймат солиғи “ноль” ставкада жорий этилди, даромадларининг камида 60 фоизи иссиқхона фаолиятига тўғри келадиган иссиқхона хўжаликлари учун ижтимоий солиқ ставкаси 2026-йил 1-январдан, 2029-йил 1-январгача бўлган даврда 1 фоиз қилиб белгиланди.

Рақамли иқтисодиётнинг жадал ривожланиши электрон савдо соҳасида солиқ сиёсатига қайта ёндашувни талаб қилди. 2026 йилдан бошлаб электрон савдо билан шуғулланувчи корхоналар учун фойда солиғи 15 фоизга,

айланмадан солиқ эса 4 фоизга оширилди. Бу чора анъанавий ва электрон бизнес ўртасида солиқ юкидаги номутаносибликни бартараф этишга хизмат қилади.

Вазирлар Маҳкамасининг 2025-йил 26-декабрдаги 830-сонли қарорига мувофиқ “Электрон ҳисобварақ-фактураларнинг хавф даражасини аниқлаш ва уларда акс этирилган операциялар бўйича қўшилган қиймат солиғини тўлаш тартиби тўғрисида”ги Низом тасдикланди. Ушбу Низомга кўра мамлакатимизда электрон ҳисобварақ-фактуралар орқали амалга ошириладиган операциялар устидансолиқ назоратининг янги ва самарали механизми жорий этилди. Солиқ ҳисоботларини ўз вақтида тақдим этмаслик учун жавобгарлик енгиллаштирилди, эндиликда, агар тадбиркор бир нечта солиқ ҳисоботларини топширмаган бўлса, барча топширилмаган ҳисоботлар учун битта жарима қўлланилади. Шунингдек маъмурий жарима миқдори жисмоний шахслар учун базавий ҳисоблаш миқдорининг 3 бараваридан 1 бараварига, кичик тадбиркорлик субъектлари мансабдор шахслари учун базавий ҳисоблаш миқдорининг 10 бараваридан 3 бараварига камайтирилди. Сўнгги уч ой давомида солиқ ҳисоботларини ўз вақтида топшириб келган тадбиркорларга ҳисоботни 5 кунгача кеч топширишга рухсат берилади ва бунда маъмурий жарима қўлланилмайди.

2026-йил 1-январдан бошлаб солиқ органлари қуйидаги солиқ турлари бўйича ҳисоботларни ўзлари шакллантиради:

- мулк солиғи;
- ер солиғи;
- қўшилган қиймат солиғи;
- айланмадан олинадиган солиқ;
- жисмоний шахслардан олинадиган даромад солиғи ва ижтимоий солиқ.

Солиқ тўловчиларга 5 иш куни ичида шакллантирилган солиқ ҳисоботига зарур тузатишларни киритиш ва уни тақдим этиш ҳуқуқи берилади. Агар белгиланган муддат ичида солиқ тўловчи (солиқ агенти) солиқ органлари томонидан шакллантирилган ҳисоботга тузатиш киритмаса, бундай ҳисобот солиқ тўловчи томонидан қабул қилинган ва солиқ органларига тақдим этилган деб ҳисобланади.

Солиқ қонунчилигининг изчиллиги ва солиқ юкининг мувозанатли бўлиши, солиқ тизимида барқарорликни таъминлаб, инвесторлар ва тадбиркорлар учун қулай муҳит яратишга хизмат қилади.

Шу билан бирга, солиқ сиёсатининг асосий йўналишлари қуйидагилардан иборат:

- тадбиркорлик субъектлари учун солиқ маъмурчилигини соддалаштириш;
- рақамли иқтисодиёт шароитида солиқ назоратини кучайтириш;
- бюджет даромадларини барқарор ошириш.

Солиқ маъмурчилиги солиқ тизимининг амалий самарадорлигини белгилаб берувчи муҳим омил ҳисобланади. Илмий манбалар таҳлили шуни кўрсатадики, солиқ маъмурчилигини соддалаштириш ва автоматлаштириш солиқ интизомини мустаҳкамлайди. Ўзбекистонда электрон ҳисоботлар, рақамли назорат механизмлари ва маълумотлар алмашинуви тизимларининг жорий этилиши солиқ маъмурчилигини такомиллаштиришнинг устувор йўналишларидан бири ҳисобланади

Рақамлаштириш солиқ тизимини модернизация қилишнинг асосий омили ҳисобланади. Илмий тадқиқотларда рақамли технологиялардан фойдаланиш солиқ тизимида очиқлик ва шаффофликни таъминлаш таъкидланади. Электрон ҳисоб-фактуралар, автоматлаштирилган таҳлил воситалари ҳамда онлайн назорат механизмлари солиқ маъмурчилигини янги босқичга олиб чиқмоқда.

Тадбиркорлик субъектларининг фаолиятига ноқонуний аралашувларни чеклаш мақсадида 2026- йил 1- июлдан бошлаб солиқ органлари текширув давомида боди камералардан фойдаланиши белгиланди.

Инвестиция муҳитини шакллантиришда солиқ сиёсати муҳим омил ҳисобланади. Солиқ ставкаларининг барқарорлиги ва солиқ қонунчилигининг шаффофлиги инвесторлар учун ишончли муҳит яратади. Ўзбекистонда солиқ сиёсатида амалга оширилган ислохотлар инвестиция лойиҳаларини амалга ошириш харажатларини камайтириб, инвестиция жозибадорлигини оширди.

Айниқса, эркин иқтисодий зоналарда жорий этилган солиқ имтиёзлари ҳудудий иқтисодий ривожланишни рағбатлантиришда муҳим роль ўйнамоқда.

Хулоса қилиб айтганда, Ўзбекистонда 2026 йил солиқ сиёсати иқтисодий барқарорликни таъминлаш, тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш ва солиқ маъмурчилигини замонавийлаштиришга қаратилган. Ушбу ислохотлар мамлакат иқтисодиётининг узоқ муддатли ривожланиши учун мустаҳкам асос яратади.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикасининг Солиқ кодекси. — Тошкент: Ўзбекистон Республикаси Қонунчилик палатаси, амалдаги таҳрир.
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “2026 йил учун давлат бюджети ва солиқ сиёсати параметрлари тўғрисида”ги Қарори. — Тошкент, 2025.

3. Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги. 2026 йил учун бюджет ва солиқ сиёсатига оид ахборот материаллари. – Тошкент, 2025.
4. Kun.uz. 2026 йилда асосий солиқ ставкалари ўзгармаслиги ҳақида. – Электрон манба, 2025.
5. Vaqt.uz. Ўзбекистонда 2026 йилда солиқ тизимидаги ўзгаришлар. – Электрон манба, 2025.
6. Zamin.uz. 2026 йилдан солиқ ва рақамли ислохотлар. – Электрон манба, 2025.
7. OECD. Tax Policy Reforms and Economic Growth. – Paris: OECD Publishing, 2023.
8. Stiglitz J.E. Economics of the Public Sector. – New York: W.W. Norton & Company, 2019.